

سخن سردبیر:

قانون استراحت جنگل و کمبود مواد اولیه صنایع چوب و کاغذ

کامبیز اسپهبدی

دانشیار بخش تحقیقات منابع طبیعی، مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی مازندران،
سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، ساری، ایران k.espahbodi@areeo.ac.ir

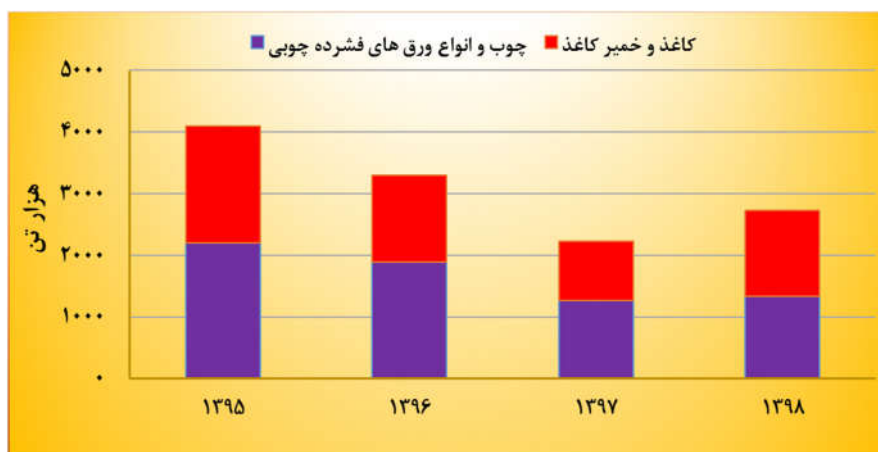
در سال ۱۳۹۶ قانون استراحت جنگل در ذیل برنامه ششم توسعه کشور به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و هر نوع بهره‌برداری از جنگل‌های شمال به مدت ۱۰ سال ممنوع گردید. مطابق با بند «ف» ماده ۳۸ قانون، دولت مکلف شد تسهیلات لازم را برای توسعه زراعت چوب و نیز واردات چوب فراهم کند تا کمبود حدود ۵۰۰.۰۰۰ متر مترمکعب برداشت سالیانه چوب از طرح‌های جنگلداری جبران گردد. نیاز سالانه صنایع چوب و کاغذ کشور به چوب به‌عنوان ماده اولیه حدود ۱۳.۰۰۰.۰۰۰ مترمکعب برآورد شده است (مدیر رحمتی و همکاران، ۱۳۹۷). با این حال در سال‌های منتهی به تصویب قانون استراحت جنگل، صنایع مذکور به‌دلیل کمبود مواد اولیه با ۵۰ درصد ظرفیت اسمی فعال بودند. علیرغم آن در سال ۱۳۹۵ مجوز حداقل ۲۰ کارخانه جدید نئوپان، MDF و یا کاغذ با ظرفیت اسمی ۵.۴۳۷.۰۰۰ مترمکعب صادر شده بود (شمسی و وطنی، ۱۳۹۶). هرچند اکثر این کارخانه‌ها هیچ‌وقت به بهره‌برداری نرسیدند، اما تأمل برانگیز است که چرا سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری به‌عنوان تنها متولی حفاظت، احیا و بهره‌برداری از جنگل‌هایی که مهمترین منبع تأمین مواد اولیه برای صنایع چوب و کاغذ کشور می‌باشد، هیچ نقشی در صدور مجوز تأسیس این صنایع نداشته و ندارد!

در برنامه ششم توسعه برای تأمین چوب مورد نیاز صنایع کشور، حدود ۷۵ هزار هکتار زراعت چوب پیش‌بینی گردید. حتی اگر در طول این سه سال، کل پیش‌بینی زراعت چوب در برنامه ششم تحقق می‌یافت، با توجه به دوره ۵ الی ۶ ساله انتظار برای اولین برداشت صنوبرکاری‌ها (مدیر رحمتی، ۱۳۹۶)، برداشت چوب از برنامه زراعت چوب تا پایان برنامه ششم امکان‌پذیر نخواهد بود. بنابراین زراعت چوب نمی‌توانست نقشی در جبران کمبود چوب ناشی از تعطیلی طرح‌های جنگلداری در طول برنامه ششم داشته باشد. به همین دلیل تأکید شد کمبود مواد اولیه از طریق واردات چوب جبران گردد.

واردات انواع چوب و خمیر کاغذ در ابتدای تصویب قانون استراحت جنگل حدود ۱۸ درصد و برداشت از

جنگل‌های شمال حدود ۱۲ درصد از مواد اولیه مورد نیاز صنایع چوب، نئوپان و کاغذ کشور را تأمین می‌کردند. پیش‌بینی می‌شد با توجه به تکلیف دولت در قانون استراحت جنگل، واردات چوب حداقل دو برابر سال‌های قبل برنامه ششم باشد تا خلأ ناشی از حذف برداشت چوب از جنگل‌های شمال جبران گردد. با این حال واردات چوب در سه سال اول بعد از تصویب قانون استراحت جنگل نه تنها افزایش نیافت، بلکه حداقل تا پایان سال ۱۳۹۸ با روند کاهشی همراه بوده و به حدود دو میلیون و هفتصد هزار تن رسید (شکل ۱).

در چنین شرایطی کمبود مواد اولیه ناشی از صنایع مرتبط با چوب و کاغذ، از طریق روش‌های غیرمعارف از جمله فشار بیش از حد به توتستان‌ها و بیدستان‌های طبیعی حاشیه رودها و دره‌های استان‌های غربی و شمال غربی و نیز قاچاق چوب از جنگل‌های شمال تأمین خواهد شد. پیامد برداشت بیش از حد درختان از حاشیه رودها و دره‌ها، سیل‌خیزی بیشتر و خسارت‌های جانی و مالی بیشتر در استان‌های غربی و پیامد قاچاق چوب در شمال کشور، تخریب جنگل‌های شمال و نقص آشکار تحقق اهداف قانون استراحت جنگل خواهد بود. از این‌رو ناتوانی در تأمین مواد اولیه صنایع وابسته به چوب و سلولز، اساسی‌ترین چالش فراروی برنامه استراحت جنگل بوده و موفقیت برنامه استراحت جنگل را با ابهام جدی مواجه کرده است.

شکل ۱- روند تغییرات واردات انواع چوب‌های خام، فشرده و کاغذ از سال ۱۳۹۵ تا سال ۱۳۹۸ (مأخذ: انجمن صنفی کارفرمایان صنایع چوب و کاغذ ایران)

منابع

شمسی، س.س. و وطنی، ل. ۱۳۹۶. نیاز صنایع چوب و کاغذ کشور به ماده اولیه چوبی و راهکارهای تأمین آن با توجه به تغییرات به‌عمل آمده در بهره‌برداری چوبی از جنگل‌ها. همایش ملی دانش و نوآوری در صنعت چوب و کاغذ با رویکرد زیست‌محیطی. ۲۹ و ۳۰ آذرماه ۱۳۹۶، ایران، کرج.

مدیر رحمتی، ع.ا. ۱۳۹۶. سیستم بهره‌برداری کوتاه‌مدت صنوبر؛ مفهوم واقعی زراعت چوب. مجله طبیعت ایران، ۳ (۱)، پیاپی (۲): ۲۰-۱۶.

مدیر رحمتی، ع.ا.، طالب‌پور، ا.، آقاجانی، ع. و اعتماد، و. ۱۳۹۷. زراعت چوب، راهی مطمئن و پایدار برای تأمین چوب مورد نیاز کشور. بررسی چالش‌های زراعت چوب در میزگرد کارشناسی، مجله طبیعت ایران، ۳ (۲)، پیاپی (۹): ۷۶-۶۲.